

PROFESIONALIZACE OZBROJENÝCH SIL RUSKÉ FEDERACE – JEDEN Z CÍLŮ PROBÍHAJÍCÍ REFORMY

Mgr. Richard STOJAR

Anotace:

Článek pojednává o aktuálním procesu částečné profesionalizace ruských ozbrojených sil, jako významné součásti jejich probíhající transformace. Nastihuje současné i budoucí problémy spojené s tímto procesem a možnosti i způsoby jejich řešení v tamních podmínkách.

V červnu roku 2003 přijala ruská vláda zvláštní federální program transformace ozbrojených sil se zaměřením na jejich profesionalizaci. Jeho hlavním cílem je plná profesionalizace 80 jednotek schopných okamžitého bojového nasazení, v nichž by sloužilo 147 600 profesionálních vojáků a praporčiků namísto dosavadních povolanců, kteří vykonávají základní vojenskou službu. V ruské armádě se to má týkat 72 jednotek zahrnujících 133 400 osob, v pohraniční službě (FSB RF) tří jednotek se 4 400 profesionály a u vojsk ministerstva vnitra pěti jednotek s 9 700 profesionálními příslušníky. Tato aktivita, zahájená v roce 2004, by měla být dle přijatého programu ukončena v roce 2007.

Cílem částečné profesionalizace je, mimo politická kritéria, především naplnění priorit ruských vojenských reforem, předpokládajících rozsáhlou redukci početních stavů na jedné straně a zachování, resp. vytvoření akceschopné a výkonné vojenské síly na straně druhé. Snižování početních stavů ruské armády sice bylo jejím charakteristickým rysem v uplynulém desetiletí, nebylo však doprovázeno systematickou reformou a reorganizací. Řada nedotažených a někdy si i v zásadě odporujících reforem způsobila v resortu obrany a ozbrojených silách stav permanentního chaosu. S nástupem administrativy Vladimíra Putina po roce 2000 spatřil světlo světa i nový projekt restrukturalizace a modernizace ruských ozbrojených sil, které by měly odpovídat požadavkům tohoto století.

Oproti předchozím reformám přináší současná několik nových prvků. **Za prvé** je cílem vytvoření plně profesionálních jednotek na dobrovolné bázi. S tím předchozí reformy armády nepočítaly. Kladly důraz pouze na redukci, aniž přitom příliš reflektovaly otázku reorganizace. **Za druhé** program předpokládá, že právě v těchto jednotkách

by nastupující garnitura důstojnického sboru mohla najít větší možnost uplatnění. Profesionalizace a transformace ozbrojených sil tak má mimo jiné za cíl i zamezení odchodu velkého počtu mladých důstojníků, pro které perspektiva vojenské kariéry v armádě ztrácí na atraktivitě. Jen v roce 2002 odešlo předčasně do zálohy na 29 000 důstojníků nespokojených se svými životními podmínkami. Armádu opouští po relativně krátké službě téměř 40 % nových poručíků a řada studentů vojenských vysokých škol přestupuje před koncem svého studia na civilní univerzity. Podle ministra obrany Ivanova by měl tento program zabezpečit i profesionální praporčický a poddůstojnický sbor pro jednotky v nichž budou nadále zastoupeni vojáci základní služby.

Ve zprávě ministerstva obrany Ruské Federace z října 2003, která se zabývala budoucím vývojem ruských ozbrojených sil, byla vyjádřena základní podpora částečné profesionalizaci. Tato zpráva, ale zároveň deklaruje že plná profesionalizace není a ani v budoucnu nebude cílem probíhajících reforem. Ředitel Hlavního organizačně mobilizačního ředitelství generálního štábu generál Smirnov v této souvislosti uvedl, že ke snížení kontingentu povolanců dojde v okamžiku, kdy armáda bude disponovat 50 až 60 % profesionálů z celkového početního stavu. K tomu patrně dojde, jestli vůbec, v dlouhodobém časovém horizontu, neboť podle současných předpokladů mají profesionální vojáci v roce 2008 tvořit pouze 25 % příslušníků ozbrojených sil. Je však otázkou, zda se podaří tento ambiciózní plán naplnit, neboť dosavadní průběh rekrutace vojenského personálu nekoresponduje s plánem. Ministerstvo obrany Ruské federace však stále doufá, že v průběhu let 2005 až 2007 vstoupí do ozbrojených sil na 147 000 nových profesionálních vojáků. Prezident Putin dokonce vyjádřil přání, byť se jedná spíše o politickou deklaraci, aby po roce 2007 tvořili profesionálové 50 % nových vojáků.

V současnosti jsou vojenští profesionálové, v ruské terminologii označovaní neologismem *kontraktniki* (vojáci na smlouvu, tj. kontrakt), soustředěni zejména v jednotkách zvláštního významu, jako je například 76. výsadková (resp. aeromobilní) divize posádkou v Pskově. Představuje z hlediska složení a schopností vzorový model pro ruské jednotky, alespoň dle představ architektů probíhající reformy. O službu v této elitní divizi projevílo během roku 2003 zájem 2 665 uchazečů, z nichž bylo 1 673 přijato. Nicméně 546 přijatých zájemců brzy změnilo svůj názor a vzhledem ke slabým finančním podmínkám a problémům s ubytováním od smlouvy odstoupilo. V roce 2004 se však díky většímu počtu zájemců podařilo stanovené počty u této divize naplnit.

Cílem pro roky 2006 a 2007 zůstává v první řadě transformace 80 % elitních jednotek, tj. zejména ruských sil rychlé reakce na jednotky plně profesionální. Zde je možné zmínit zejména 42. motostřeleckou divizi, nasazenou v současné době na území Čečensko-Ingušské autonomní republiky. Právě čečenský konflikt se stal již v druhé polovině 90. let výrazným impulsem pro profesionalizaci ozbrojených sil a to jak z důvodů politických, tak z vojenských. Vysoké ztráty ruských branců a jejich medializace se stala v uplynulých letech velice nepříjemnou záležitostí pro prezidentskou administrativu, ať již v éře nepopulárního Borise Jelcina, či v současnosti úřadujícího Vladimíra Putina.

Vojenští experti zase poukazovali na nízkou bojovou morálku a efektivitu i nezkušenost vojáků základní služby v operacích typu čečenského konfliktu. Vojenské jednotky nasazené na tomto území během tzv. druhé čečenské války tak byly z 20 % složeny z *kontraktníků*. Podle průzkumu ruského Centra pro výzkum veřejného mínění (VTOM) provedeného v dubnu roku 2000 sice více než 68 % respondentů podporovalo vojenské operace v Čečensku, ale 69 % z nich zároveň v tomto konfliktu odmítalo účast svou, či svých blízkých. V září roku 2002 poprvé publikovalo ministerstvo obrany údaj o počtu dezertérů z řad vojáků základní služby – činil 2 265 osob za první polovinu roku. Oficiální čísla okamžitě zpochybnila nevládní organizace Výbor ruských vojenských matek, který odhaduje že vojenskou službu nenastoupí, či později z armády dezertuje každoročně na 40 000 povolanců.

Plány profesionalizace, resp. rekrutace vojáků, však může kromě nedostatku financí ohrozit i malý zájem o službu v armádě. Ruské ozbrojené síly ztratily v uplynulých letech svůj tradičně vysoký kredit ve společnosti, což se odráží i v nedostatku uchazečů o vojenskou službu. Ani demografická situace a její prognózy do budoucna nevyznívají v kontextu profesionalizace optimisticky. Kritici profesionalizace tak argumentují, že pokud není z čeho vybírat kvalitní a perspektivní rekruty, samotný proces profesionalizace ztrácí smysl. Malý zájem ruských občanů o kariéru profesionálního vojáka lze ilustrovat například na nedostatku zájemců v Samarské oblasti. Rekrutační potenciál této oblasti byl považován za relativně vysoký, vzhledem ke skutečnosti, že se jedná v ruských poměrech o lidnatou oblast (3 217 000 obyvatel, tj. 11. místo z 89 oblastí Ruské federace) s vysokou mírou nezaměstnanosti. Počet dlouhodobě nezaměstnaných mužů ve věku od 18 do 35 let zde přesahuje 19 000. Za první polovinu tohoto roku uzavřelo smlouvu pouze 16 nových rekrutů, zatímco minimální plánovaný počet byl stanoven na 230. Situaci má napomoci zákon umožňující službu v ruských ozbrojených silách i potenciálním zájemcům ze zemí Společenství nezávislých států, zejména z řad ruských etnických menšin, pro něž by služba v ruské armádě mohla představovat zajímavou životní perspektivu. Že lze tento rekrutační potenciál využít je zřejmé na případu Operativní skupiny ruských vojsk (OGRV), tj. ruského vojenského kontingentu v podněsterském regionu Moldavské republiky. Tento kontingent čítá 1500 mužů, z nichž je pouze 200 vojáků základní služby. Zbytek tvoří *kontraktniki*, občané ruské federace, nicméně 70 % z nich pochází z tohoto regionu. Možnost nabytí ruského občanství po odsloužení určitého počtu let by se mohla stát pro ekonomicky i politicky nivelizované etnické Rusy z nestabilních středoasijských či kavkazských republik, eventuálně i z Ukrajiny, další motivací ke službě v ruských ozbrojených silách. Spíše než modelu francouzské cizinecké legii však tento proces odpovídá trendům v profesionálních armádách západního světa. Např. v US Army mohou již delší dobu sloužit mimo občanů Spojených států i držitelé zelené karty, v belgické armádě pak vzhledem k nedostatku zájemců i občané všech členských států Evropské unie.

Složitý komplex ekonomických a sociálních podmínek v Ruské federaci bude hrát při procesu přeměny ruských ozbrojených sil v příštích letech klíčovou roli. Je však otázkou, zda je vzhledem k společenským a demografickým poměrům možné nalézt

pro ruské ozbrojené síly jinou alternativu než je vytyčené budování poloprofesionální armády.

Literatura

- Aleksandrov, V. *Skolko stoit soldat – dobrovolc*, Rossijskoe vojennoje obozrenie, říjen 2004, s. 31—36.
- Bouldin, M. *The Ivanov Doctrine and Military Reform: Reasserting Stability in Russia*, *Journal of Slavic military Studies* 17(4): 2004, s. 619—641.
- Cymbalov, A. *Očevidnaja slabina „voennoj doktriny Ivanova“*; Nezavisimoje vojennoje obozrenie, No. 6/2005
- Golts, M., Putnam, T.L., *State Militarism and Its Legacies. Why Military reform Has Failed in Russia*, *International Security* 29:2/ 2004, s. 121—158.
- Le Pautremat, P. Dossier: *L'Armée russe: Entre restructuration et modernisation*, RAIDS, No. 227, Avril 2005, s. 32—48.
- Plutaraev, I., Cyganok, A. *Rossija stroit novuju armiju starogo tipa*, *Nezavisimaja gazeta*, 25.—31. 3. 2005, s. 1—3.
- Tichonov, A. *Rossijskij pridnestrovskij kontingent*, *Krasnaja zvezda*, 15. 1. 2005, s. 5.